

(6) Voor of tegen de jazz

Albert Michiels

November 2006

1. Ongelooflijk maar waar

Wat al absurde feiten hebben zich niet voorgedaan alvorens de jazz door onze conservatoria als volwaardige muziek werd aanvaard. Mijn generatie kan daarvan nog getuigen.. De jongeren kunnen zich niet meer voorstellen met wat een superioriteitsgevoel de “klassiek-geschoolden” zich vroeger opstelden ten opzichte van de jazzmusici. Toen was jazz aan onze conservatoria en muziekscholen nog taboe. . De klok was hier op dat gebied blijven stilstaan. Alles berustte nog op privé initiatief : Les Lundis d’Hortense, Jazzstudio in Antwerpen, Jazz Hoeilaart Die toestanden hebben geduurd tot begin van de jaren 1990. Toen werden in ons land de eerste jazzafdelingen gesticht. Vergeten wij niet, dat, in tegenstelling in de jaren 1960-1970 er reeds jazzafdelingen waren in de meeste conservatoria of muziekhogescholen achter het “IJzeren Gordijn” zo genoemd omdat het de grens vormde tussen de “vrije” Westerse Europese landen en de Oostbloklanden die toen nog bezet waren door de Russen. De jazz was er reeds zodanig ingeburgerd in het officiële muziekonderwijs dat, al vanaf de beginperiode van Jazz Hoeilaart , zoveel kandidaten uit die communistische wereld de weg vonden naar ons concours. Ze kwamen uit de Sovjet-Unie, Polen, Bulgarije, Tsjecho-Slowakije , Hongarije en ook uit Oost Duitsland,

Die onverdraagzaamheid van de overheid ten opzichte van de jazzmusici is er altijd geweest. De meesten onder ons kennen voorzeker het geval Etienne Verschueren (1928 – 1995) Hij was een van onze meest vooruitstrvende jazz-musici en tevens dirigent van het vroegere BRT- jazz-orkest . Hij studeerde, direct na WO II, aan het Gentse conservatorium . Hij zat er in zijn laatste jaar toen hij op zekere dag, tijdens de middagpauze, op piano “*boogie woogie*” speelde, tot groot plezier van zijn medestudenten. Onverwachts kwam de directeur te voorschijn en de pret was op slag uit. Etienne moest met hem in zijn bureau. Daar luidde het bevel “speel mij Bach”. Er verscheen een kleine grijnslach rond Etienne’s mond als wilde hij te kennen geven : “dat allemaal voor het spelen van een *boogie-woogie* en dan nog onder het middaguur”.... Resultaat : Etienne werd op staande voet de deur gewezen, met verbod nog het conservatorium te betreden en deel te nemen aan het eindexamen. Dat kon allemaal.

- Ook trompettist Edmond Harnie (°1920) uit Halle overkwam hetzelfde. Mijn vriend René Demanet, tijdgenoot van Edmond , schreef mij hierover op 5 maart 2005 :

Toen ik enkele jaren geleden een reportage maakte voor de “Hallensia”, een uitgave van de Geschied- en Oudheidkundige Kring , om de Musical Friends van de vergetelheid te redden, vertelde Mon (= Edmond) mij, dat hij in het begin van W II prompt op de toenmalige muziekacademie van Halle buitenvloog, omdat men te weten was gekomen dat hij in het weekeinde in een café “het plafond deed trillen met een jazzband”.

Edmond maakte, in de periode eind 1930 begin ’40, deel uit van de Musical Friends. Zuivere jazz kon men hun muziek bezwaarlijk noemen, Halle was niet erg jazzminded. Wilde men aan de bak komen dan moest de muziek dansbaar blijven. In 1941, dus ten tijde van de Duitse bezetting, gaf het orkest een concert ten bate van Winterhulp. Op het programma stond de lijst afgedrukt van de stukken die gespeeld werden : “At the jazzbandball” ,”In the

mood”, ”Tigerrag” , ”Beguine the beguine” en ook van Jackie Bulterman : “Broadway Shuffle” en “Steeple Chase”. Men mocht dan wel zeggen dat het in in hun hart dreunde, al werden bovengenoemde nummers braafjes gehouden.

Edmond heeft – zoals wij allemaal weten - na de oorlogsjaren”lead” gespeeld in heel wat voorname orkesten in binnen- en buitenland : het orkest van Herty Seghers, de Kenny Clarke-Francçs Boland Bigband, het Jacques Helian Orkest in Frankrijk , het BRT-Jazzorkest o.l v. E. Verschueren enz

- Tot daar die opmerkelijke passage in de brie

x

Enkele dagen na ontvangst van vermelde brief trok ik op bezoek bij Elias Gistelinck (1935-2005), gewezen productieleider bij BRT- Radio 1 en stichter van Jazz Middelheim, Hoewel wij samen een drukke briefwisseling voerden per e-mail, toch ging ik regelmatig bij hem thuis i Wij hadden het, bij een zware pint bier , over de beginperiode van Jazz Hoeilaart in 1979. Toen waren Etienne Verschueren en hij zelf er respectievelijk de voorzitter en ondervoorzitter van de jury van...Onze herinneringen gingen terug naar die periode toen de beste groepen van het concours de gelegenheid kregen om op Jazz Middelheim te spelen. Het gesprek ging verder over *Jazz Middelheim* dat in augustus voor de 25ste keer ging plaats vinden. Schertsend voegde ik er aan toe “dan zullen ze je wel in de bloemekens zetten voor alles wat je voor dat festival gedaan hebt. ”. En onmiddellijk kreeg ik als antwoord : “allemaal goed en wel, maar het bijzonderste is, dat Etienne maar niet vergeten wordt wan die is nu juist 10 jaar dood”. Dat was Elias !

Daarna kwam het geval Edmond Harnie ter sprake.. Elias kende hem trouwens zoals zijn binnenzak. Edmond was immers als trompettist een vaste pion geweest in het voormalige BRT-Jazz-orkest , Ineens vroeg Elias mij of hij nogmaals de brief van mijn vriend René tkon zien. Hij herlas de passage over Edmond, schudde het hoofd, keek mij in d’ogen en zegde kordaat - zoals altijd “Albert doe deze brief nooit weg , bewaar hem zorgvuldig voor het nageslacht als blijvend bewijs hoe moeilijk de jazz het in het verleden steeds gehad heeft. Het was ons laatste gesprek . Elias overleed in zijn slaap op 25 maart 2005. De brief in kwestie ligt veilig opgeborgen in mijn archief.

2. Dehors !

Hoe dikwijls heeft mijn vroegere leraar John Ouwerx het mij niet verteld wat hij samen met zijn vriend Stan Brenders had meegemaakt in het Brussels conservatorium. “*Les concerts Guller’* hadden er in 1934 een overeenkomst afgesloten voor de organisatie van een concert onder de titel *Musique Noire,,* Ze zouden er met hun beiden optrden ot twee piano’s. John, was toen 31 jaar oud en zijn vriend Constant (Stan) een jaartje jonger.

John had piano en compositieeler gestudeerd aan het Gentse conservatorium. Daarna had hij nog onder zijn eigenlijke naam “Jean” een grote reputatie opgebouwd met de muziek van Bach in het bijzonder. Hij had Amerika bezocht ,... er kennis gemaakt met Georges Gershwin en Rachmaninof.,...er zelfs een viertal maanden opgetreden in het *Strand Palace* in Brooklyn . Datzelfde jaar, na zijn terugkeer, werd hij in 1925 orkestleider van het Brussels “Théâtre du Marais” en hij had er werken gedirigeerd van Lully, Purcell, Auric, Debussy en Stravinsky. Daarenboven had hij in 1927, als allereerste in Europa “*Rhapsodie in Blue* “ gelanceerd, een concerto voor piano en Jazzband” van Georges Gershwin. En nu, in 1934, krijgt hij het verleidelike

aanbod om op te treden in het Brussels conservatorium met zijn vriend Stan. Kortom, de vooruitzichten zijn veelbelovend.

Ook Stan twijfelt niet aan een succesvol optreden. Hij was immers zeer bekend in het conservatorium. Hij had er ipiano gestudeerd met de fameuze Peter Degreeef en er bovendien een eerste prijs fuga en contrapunt behaald *“Hij heeft ook wel veel jazz in zijn bloed”* werd in de wandelgangen van het conservatorium gefluisterd *“maar dat is nu eenmaal zo dat de jongeren wel eens over hun ketting stampen, maar dat is van voorbijgaande aard..... Zowel Stan als John zijn twee ervaren mannen met veelzijdig talent, in de zuivere klassieke muziek in het bijzonder. En dat is 't voornaamste ! ”*

Ze openden het concert heel rustig met de *“Sonatine transatlantique”* van Tansman . Applaus !. Daarop speelden ze, gans onverwachts en in volle vuur en vlam *“Tigerrag”* het succesnummer van de *“Original Dixielandband”* van Nick La Rocca in 1917. *“ Stel je voor ! ..Hoe durven ze't Muziek dat men alleen in dancings hoort waar de jongeren zitten te springen gelijk apen ° ... Hoe is't mogelijk .en dat in een conservatorium! ...in een conservatorium !! Stop.....STOOP....! Een schandeEen echte schande !.”*

Er heerste algehele verbijstering. Directeur Jongen veerde recht met de armen dreigend in de lucht. Hij schreeuwde met opgewonden stem : *“c”est scandaleuxscandaleux !.....dehors !dehors !“ .Waarop beiden onder luid gejuif de zaal.. verlieten*

John en Stan zijn nooit meer uitgenodigd geworden door het conservatorium Maar ze liepen er niet gebukt onder. Integendeel. Telkenmale John *“Les concerts Guller”* in herinnering bracht, dan voegde hij er op guitige wijze en met een Brugge's accent aan toe ; *‘w’hebben ze daar toen goed liggen gehad.!*

Twee jaar later, in 1936, zullen beiden elkaar terugvinden bij de stichting van het groot NIR / INR Radio –jazzorkest, met Stan Brenders als dirigent en John Ouwerx als pianist.

3. Ge moet maar durven !

John Ouwerx (1903-1983) was niet alleen een groot musicus maar tevens bekend voor zijn voordrachten en debatten voor de jazz. Hiervoor gebruikte hij platen en een grammofoon, maar hij had de piano het liefst. Soms betrokken de organisatoren (meestal culturele instellingen) er een orkest bij en bij voorname debatten zelfs een of meerdere bijkomende sprekers. Wij vinden hierover veel terug in John's zogenaamd *plakboek 1922-1936*. dat hij mij naliet. Dat is een soort album, groot formaat, met vaste bladen waarin hij zijn persknipsels, uitnodigingen, programma's enz. zorgvuldig klasseerde; Hij noemde dat zijn *“plakboek”* omdat de krantenknipsels, benevens het overgrote deel van de andere documenten er ingeplakt werden. Wij krijgen in zo een van die artikels *“ Voor of tegen de Jazz”* een gedacht hoe het er in zo'n debat aan toeging. Het artikel beslaat drie volle kolommen en is ondertekend met H.D.H. Noch de naam van de krant , noch de datum van publicatie staan, spijtig genoeg, vermeld. Het was alleszins in 1934 en naar alle waarschijnlijkheid kwam het artikel uit het communistische blad *“De Rode Vaan”*. Er verscheen ook gelijktijdig een verslag in een Franstalige krant. Ook hier was de naam van de krant en de juiste datum niet vermeld. De Franstalige tekst was evenwel veel korter maar des te venijniger tegen de jazz. dan in de *“Vlomsche gazet”* Oordeel zelf maar beste lezer.

**“Voor of tegen de jazz”
(verkorte tekst)**

“Woensdagavond had in den Minard schouwburg in Gent een uiterst belangwekkend en eigenaardig tegensprekelijk debat plaats over “Voor of tegen de jazz-muziek” De kleine schouwburgzaal was bomvol. Dit alleen bewijst, hoe gelukkig de bestuurders van “Les Débats” geweest zijn voor de keus welke levendige, geestdriftige belangstelling onder het publiek heerscht, voor het Jazz-vraagstuk. De avond wordt op een zeer stemmige wijze ingezet door het uitvoeren van een paar jazz-nummers door het uitstekend orkest de “Happy Boys” onder de zeer knappe leiding van de heer EdelsteinDe heer José Vidal drukt er zijn spijt over uit dat geen enkele personaliteit uit de Gentsche muzikale kringen het aangedurfd hebben, hier haar meening te komen uiteen zetten. Hij hoopt dat de tegenstrevers uit het publiek zelf zullen oprijzen.

Vervolgens verleent de heer Lysagorsky, bestuurder en debatleider, het woord aan de den heer Duvigneaud, advocaat en musicoloog te Brussel. Spreker begint met te verklaren dat hij een tegenstander is der Jazz-muziek. Dit om volgende redenen. Jazz en muziek mogen niet verward worden. Het zijn twee geheel verschillende artistieke uitingen. Men kan geen enkel elementair muzikaal element in de Jazz terugvinden : d.w.z. de Jazz-muziek bevat noch harmonie, noch melodie, noch polyfonie Jazz is zuivere instrumentale negermuziek. Zelfs haar voornaamste element, het rythme, biedt niets nieuws. Want binaire en ternaire maten werden reeds door alle classici aangewend. De Jazz-muziek is hierin origineel dat zij een overtollig gebruik maakt van het gesyncopeerde rythme. Spreker verwerpt de Jazz omdat zij den smaak der jeugd bedorven heeft, het immoreel dancing-leven stuk in de hand werkte en de zin voor het ware, schoone en edele vebasterde. Alle kunstenaars moeten de Jazz veroordelen

De heer John Ouwerecx, pianist en toondichter komt nu aan de beurt. Spreker die echter geen redenaar is, zet op een meesterlijke wijze en met een grondige kennis van zaken, de techniek en het mechanisme van de Jazz uiteen. Hij schetst vervolgens de evolutie der Jazz-muziek vanaf 1920 tot heden en illustreert zijn wetenschappelijk geschiedkundig betoog door de auditie van enkele zeer eigenaardige phonoplaten, op prachtige wijze verklankt door de luidsprekers “Golden Voice” der firma Chantal” Spreker besluit met de bewering dat de Jazz-muziek geheel beantwoordt aan de eischen van onzen tijd. Wij leven in een mannelijk tijdperk, waarin sport en rythme hoogtij vieren. De Jazz is de muzikale weerspiegeling van deze innerlijke behoeften van den modernen mensch.

Vervolgens komt de heer Eugènr Samuel Holeman aan 't woord. Spreker zegt in keurige en fijngeestige bewoordingen dat wegens een materialistisch grondbeginsel, de Jazz een product is van het hedendaagsche milieu. De Jazz is volledig van haar tijd. De Amerikanen hebben haar op zeer behendige wijze gecommmercialiseerd. Zij is een groote financieele kracht geworden Spreker kan nochtans de Jazz-muziek niet als zuiver kunstproduct beschouwen. Het is slechts een voorgaand kunstverschijnsel. De ware klassieke muziek bezingt gansch het leven, is cosmisch. De Jazz is enkel fragmentarisch en momentaan I Er ware nochtans middel, zoo besluit spreker, om evenals de Amerikanen die van de Jazz een nationale muziek maakten, een zuivere Belgische muziek te scheppen. Maar die elementen dezer nationale muziek berusten voorzeker niet in de Jazz, wien Amerika zelf reeds den rug toekent.

Nu komt de beurt aan den heer Goffin. Hij is advocaat te Brussel en schrijver van verschillende werken over de Jazz-muziek. Spreker, die een echt talentvol redenaar is, begint te verklaren dat hij hier als zuiver dilettant over zijn liefde voor de Jazz spreken zal Hij tracht een bepaling voor de Jazz-muziek op te stellen. Hij vorsch naar haar wezen en komt tot de slotsom dat de Jazz, die in haar essentie, zuivere, religieuse negermuziek, volledig beantwoordt aan onze behoefte aan exotisme, aan al wat vreemd, ongekend, uitheemsch is. Door de jazz ontvluichten wij ons zelf en

treden wij in het rijk van het schone onbekende. Spreker verklaart op meesterlijke wijze dat de Jazz wel degelijk muziek is. De ware echte zuivere jazz-spelers zijn de negers Deze interpreteren niet, maar scheppen en improviseren. De onmogelijke Europeeërs zijn slechte jazzspelers. Zij verwarren jazz met gerucht dancing-muziek. Reeds veel moderne musici staan reeds onder den invloed van de Jazz. Spreker eindigt met te verklaren dat binnen 10 jaar de jazz-muziek tot het klassieke domein zal behooren en plaats hebben ingeruild voor iets veel nieuwer en eigenaardigers Men moet zich in acht nemen voor allen sleur, en steeds met de jongeren meegaan op den weg der vooruitgang.

Ten slotte wordt het woord verleend aan Louis Piérard, volksvertegenwoordiger en schrijver. Spreker die over een buitengewoon spreektalent beschikt, begint met te verklaren dat hij noch voor noch tegen de jazz zal pleiten.....Hij wenscht enkel enige marginale overwegingen mede te delen. De "jazz" bestaat en wij moeten ze dus erkennen en trachten te begrijpen. zooals alle andere levensverschijnselen. Zij heeft reeds vele moderne musici beïnvloed. Haar oorsprong moet gezocht worden in de religieus-protestantistische negerspalmen of spirituals.Ter illustre laat spreker een zeer originele negerplaat hooren, waarin de beroemde trompettist Louis Armstrong op een treurmarschmotief preludeert.

Na het uitvoeren van een bekend Jazznummer door de "Happy-Boys", wordt het openbaar debat geopend. Slechts een spreker durft het podium te betreden, de heer Beyer, student. Hij geeft een soort résumé van de reeds voorgehouden meeningen, drukt vooral op het belang van het element ras in de Jazz-evolutie en besluit met de verklaring dat de Jazz, evenals de Spaansche en Russische folkloristische elementen, de geest en de techniek der hedendaagsche muziek geheel vernieuwd en verjongd heeft

.Een tweede debatter wil nog het woord, doch de rumoerige betoogingen der aanwezige studenten beletten hem het woord te voeren....."

Het bestuur vraagt dan de verdediging of deze nog het woord wenscht te nemen. De verdediging verklaart zich tevreden. Daarna neemt de heer Ouwerecx plaats voor het klavier en vergast de toehoorders op enkele zeer mooie en oorspronkelijke transpositie's van zeer bekende jazz-nummers. De uitvoerder en componist oogstte een reuzenbijval. De heer Ouwerecx is een even talentvol pianist als een origineel componist. Hij doet eer aan onze hedendaagsche Belgische muziekschool en wij koesteren van hem dan ook groote verwachtingen Deze bewogen en interessante debatavond zette dus de aangekondigde reeks op prachtige wijze in
.....enz.

**De volledige tekst uit een Franstalige krant onder de titel
UN DEBAT À PROPOS DU JAZZ**

Cette séance a eu lieu, mercredi soir, au Théâtre Minard, devant une salle archicomble. M. Devigneaud, avocat et musicologue, qui se déclare adversaire du jazz: a ouvert le feu de la discussion. Il estime, à bon droit, que ce qui fait l'objet du débat de ce soir, n'a rien à voir avec la musique. Considéré sous le triple rapport de mélodie, de l'harmonie et de la polyphonie, le jazz ne donne guère l'impression que celle du plagiat et de l'indigence. L'instrumentation peut tout au plus, paraître originale à ceux qui inventèrent à ce genre de musique, alias nos excellents frères les nègres...La seule qualité qu'on puisse accorder au Jazz, dit l'orateur, c'est qu'il a réintroduit le rythme dont on semblait avoir perdu la notion; pour le reste, il a corrompu le goût, il a facilité la musique mécanique. Aucun artiste ne saurait avoir de la sympathie pour le jazz, qui est un défi au sentiment musical. Le court exposé de M. Duvigneaud qui, en quelques mots, fit le procès de cette folie nègre, qu'est le jazz, est longuement applaudi par les auditeurs.

M. Ouwerecx (pianiste et compositeur dit le programme) parle en faveur du genre bruitiste en question. Il donne l'histoire du jazz qui a apporté une nouvelle rythmique; il y voit une esthétique et une force dynamique de premier ordre, bref un trésor de mélodie qui est caractéristique du...chef d'œuvre. Ge moet maar durven disait mon voisin! Les goûts ne se discutent pas, dit le conférencier Tel, qui se sent attiré par le jazz s'endormira à l'audition d'une œuvre de Bach! Goûter la

pertinence de l'argument ! oser établir un point de comparaison entre le grand Bach et le tapage nègre des dancings ou danses-singes ! Pour étayer son argumentation très libre, M. Ouwerckx , pianiste et compositeur, a fait dérouler, entre autres, un disque horrible qu'il qualifia fort naïvement de chef-d'œuvre ...On entendit alors une voix anglaise parler sur un ton un peu plus élevé que celui de la conversation ordinaire – cela est du chant paraît-il - puis un instrument , joué sans doute par un buveur de whisky en ribote, qui lance quelques notes hétéroclites en titubant. Le verdict du public ne se fit pas attendre. Des huées et des sifflements partirent des rangs du public. Quelques rares applaudissements.